

**TA'RÎB AÇISINDAN ARAP
DİLİNDE İSİMLER**

Mehmet AKINCI

AKADEMİSYEN
KİTABEVİ

© Copyright 2018

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademişyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN **Kapak ve Sayfa Tasarımı**
978-605-258-216-9 Akademişyen Dizgi Ünitesi

Kitap Adı **Yayıncı Sertifika No**
Ta'rib Açısından Arap Dilinde İsimler 25465

Yazar **Baskı ve Cilt**
Mehmet AKINCI Sonçağ Matbaacılık

Yayın Koordinatörü **DOI**
Yasin Dilmen 10.37609/akya.1874

GENEL DAĞITIM
Akademişyen Kitabevi A.Ş.

*Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com*

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Diller arası etkileşim sosyolojik bir olgudur. İnsanlar birbirlerinden etkilendiği gibi onların konuştukları diller de diğer dillerden bir şekilde etkilenir. Bu durum genel anlamda kültürel etkileşim olarak da tanımlanabilir. Çünkü dil aynı zamanda yaşayan kültür demektir. Her ne kadar farklı dil ailesine mensup olsalar bile çeşitli ilişkiler sonucunda diller arasında kelime alışverişleri olmuştur. Araplar da tarih boyunca komşu milletlerle kurmuş oldukları askerî, ekonomik, siyasal ve kültürel ilişkiler sonucunda bu milletlerin dillerinden birtakım sözcükler almışlardır.

Her dilin söz dağarcığını oluşturan sözcükler yerli ve yabancı olmak üzere ikiye ayrılır. Vaz'ı kendisine ait olan başka bir dilden alınmayan sözcükler *yerli*; farklı etkileşimlere bağlı olarak başka bir dilden giren sözcükler de *yabancı* kabul edilir. Yabancı kelimeler Arap dilbilimcileri tarafından çoğunlukla “mu‘arreb” veya “dahil” diye isimlendirilmiştir.

Mu‘arreb konusu Hicri VI. asra kadar dille ilgili farklı konularda yazılan eserlerin içinde özel bölümlerde ele alınmış, bu asırdan itibaren bu konu ile ilgili müstakil eserler kaleme alınmaya başlanmıştır. Bu tür çalışmalarda dilbilimciler konuyu genel hatlarıyla ele aldıktan sonra yabancı kelimelerin neler olduğunu, hangi dilden geldiklerini ve ne gibi değişiklikler gösterdiklerini işlemişlerdir. Çalışmada Arap dili alanında muteber kabul edilen Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mukerrem İbn Manzûr'un (ö. 711/1311) Arap dilinde son harf sistemine göre telif ettiği *Lisânu'l-Arab* adlı eserinde mu‘arreb olduğuna değindiği humâsî ve sūdâsî isimler vaz' ve ta'rib açısından ele alınmıştır. Arap dilbilimciler tarafından mu‘arreb veya dahil olarak adlandırılan bu isimlerin hangi dilden geldiğine, geldiği dildeki okunuş ve anlamına, Arapçaya aktarılırken ne gibi değişikliklere maruz kaldığına değinilmiştir. Arap dilinde mu‘arreb isimlerin nasıl belirlendiği, dilbilimde ta'rib olgusunun hangi faktörlerle ortaya çıktığı ve ne tür kurallara bağlandığı belirtilmiştir.

Bu çalışmamızda mu‘arreb humâsî ve sūdâsî isimler Arap diline dâhil olduğu dillere göre tasnif edilerek her dil ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Kaynak dil ile Arapça arasındaki münasebete değinildikten sonra alfabetik düzene göre sıralanan mu‘arreb humâsî ve sūdâsî isimlerin önce Arap dilindeki anlamı, çoğul kalıbı, varsa başka okunuşları ile hangi dilden geçtiği, asıl dildeki telaffuzu, anlamı ve bu isimler ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Ayrıca İbn

Manzûr'un mu'arreb gördüğü bu isimler, Hicrî II. asırda *Kitâbu'l-Ayn*, IV. asırda *Tehzîbu'l-luğa* ve V. asrın ortalarında telif edilen *el-Muhkem* adlı sözlükler de tarandıktan sonra hangi dönemde geçtiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar araştırmanın sonuna tablo halinde eklenmiştir.

Yardımları ile bu çalışmaya yön vererek katkıda bulunan değerli hocam ve emeği geçen tüm arkadaşlarıma en içten şükranlarımı sunarım.

Mehmet AKINCI

ADANA / 2018

KISALTMALAR

b.	: İbn
bkz.	: Bakınız
by.	: Baskı yeri yok
c.	: Cilt
çev.	: Çeviren
<i>DİA</i>	: <i>Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi</i>
ed.	: Editör
h.	: Hierî
hş.	: Hierî-Şemşi
hz.	: Hazreti
m.	: Miladî
m.ö.	: Milâttan önce
m.s.	: Milâttan sonra
nşr.	: Neşreden
ö.	: Ölüm tarihi
s.	: Sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
ss.	: Sayfalar
sy.	: Sayı
thk.	: Tahkik
ts.	: Tarihsiz
trc.	: Tercüme eden
vb.	: Ve benzeri
vdğ.	: Ve diğerleri
yy.	: Yayın yeri yok

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
KISALTMALAR.....	v
GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı	1
2. Araştırmanın Önemi ve Amacı.....	2
3. Araştırmanın Yöntemi.....	3
4. Araştırmanın Varsayımları	3
5. Araştırmanın Kaynakları.....	4

BÖLÜM I

VAZ‘ AÇISINDAN ARAP DİLİNDE TA‘RİB.....	7
1.1. Dillerin Menşei ve Arapça.....	7
1.1.1. Arapça	10
1.2. Vaz‘ Olgusu ve Arap Dilinde Vaz‘	11
1.3. Ta‘rîb Olgusu ve Arap Dilinde Ta‘rîb	14
1.3.1. Arap Dilinde Ta‘rîb.....	16
1.3.2. Ta‘rîb ile İlgili Kavramlar.....	19
1.3.3. Mu‘arreb İsimleri Tanıma Yolları.....	21

BÖLÜM II

ARAP DİLİNDE MU‘ARREB HUMÂSÎ İSİMLER.....	29
2.1. Farsça Kökenli Humâsî İsimler.....	29
2.2. İbranice Kökenli Humâsî İsimler	57
2.3. Süryanice Kökenli Humâsî İsimler	63
2.4. Yunanca / Rumca Kökenli Humâsî İsimler	69
2.5. Türkçe kökenli Humâsî İsimler	78
2.6 . Diğer Dillerden Geçen Humâsî İsimler.....	79

BÖLÜM III

ARAP DİLİNDE MU‘ARREB SÜDÂSÎ İSİMLER.....	85
3.1. Farsça Kökenli Sûdâsî İsimler.....	85
3.2. Süryanice Kökenli Sûdâsî İsimler	95

3.3. Yunanca / Rumca Kökenli Sûdâsî	
İsimler.....	96
3.4. Türkçe Kökenli Sûdâsî İsimler.....	98
3.5. Diğer Dillerden Geçen Sûdâsî İsimler	99

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Sonuç.....	101
2. Öneriler	104

TABLolar	105
-----------------------	-----

KAYNAKÇA	115
-----------------------	-----

KAYNAKÇA

- ABAZOĞLU, Muhammed, *Arapça ve Türkçede Bulunan Lafızca Müsterek, Anlamca Farklı Kelimeler*, Gaziantep Üniversitesi, SBE, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep 2014.
- ABDULAZİZ, Muhammed Hasan, *et-Ta‘rîb fi‘l-kadîm ve‘l-hadîs*, Daru‘l-Fikri‘l-Arabî, Kahire 1990.
- AHFEŞ el-EVSAT, Ebu‘l-Hasen Saîd b. Mes‘ade, *Me‘âni‘l-Kur‘ân*, thk. Hudâ Mahmûd Karâ‘a, Mektebetu‘l-Hâncî, Kahire 1990.
- AKSAN, Doğan, *Her Yönüyle Dil*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1987.
- AKTAŞ, Sahip - Kırkız, Mustafa, “Arap Dilinde Ta‘rîb Olgusu”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21/2, ss. 17-38, 2016.
- ALAK, Musa, “Meşihat Müsteşarı Eğinli İbrahim Hakkı Efendi’nin Vaz‘ İlmine Dair Risâlesinin Tahkik ve Tahlili”, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, ss. 29-76, İstanbul 2011.
- ALP, Musa, “Arap Dilinde ھ/Hel ve ء/Hemze Soru Harflerinin Vaz‘ı ve Kullanımı”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, ss. 89-118, Adana 2017.
- , “Kelimelerin Göçü Türkçe Nisbet Eki “-Ci’ nin” Şam Bölgesi (Suriye, Ürdün, Filistin ve Lübnan) Arap Halk Ağzında Kullanımı Hakkında Bir Araştırma”, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. I, 179-226, Adana 2007.
- , *Ali Kuşçu ve Arap Dilbilimleri Vaz‘ ve İştikâk*, Lambert Academic Publishing, 2017.
- , *Arap Dilinde Başlangıcından Günümüze Sözlükler*, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2011.
- ALTUNCÎ, Muhammed, *el-Mu‘arreb ve‘d-dahîl fi‘l-luğati‘l-Arabiyye ve‘âdâbihâ*, Dâru‘l-Ma‘rife, Beyrut 2005.
- ‘AMÎD, Hasan, *Ferheng-i ‘amîd*, Neşri Ferhengi Endîşmendân, Tahran 1388 h.ş.
- ‘ANÎSÎ, Tubyâ, *Tefsîru‘l-elfâzi‘d-dahîle fi‘l-luğati‘l-‘Arabiyye me‘a zikri aslihâ bi hurûfih*, nşr. Yusuf Tûmâ el-Bustânî, Mektebetu‘l-Arab, Mısır 1983.

- ARPA, Sadullah, *Suyûtî'nin el-Mühezzeb Eseri Bağlamında Kur'ân-ı Kerîm'de Mu'arreb Kelimeler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bingöl Üniversitesi SBE, Bingöl 2014.
- ASKERÎ, Ebû İshak İbrahim b. Harb, *Kitâbu Cemherati'l-emsâl*, thk. Muhammed Ebu'l-Fazl İbrahim - Abdulmecid Katâmiş, Dâru'l-Fkir-Dâru'l-Cîl, Beyrut 1988.
- BÂSEL, Gül Muhammed, *el-Mu'arreb ve'd-dahîl*, Câmi'atu'l-İslâmiyyeti'l-Alemiyye, İslâmabâd 1423.
- BAYAM, Abdulkadir, Arap Dilinde İştikâk (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İzmir 2002.
- ....., Hüsamzâde Mustafa Efendi ve er-Risâletü's-Şevkıyye Adlı Eserinin Edisyon Kritiği, (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, İzmir 2008.
- BEĞAVÎ, Ebû Muhammed el-Huseyn b. Mes'ûd, *Me'âlimü't-tenzîl*, nşr. Muhammed Abdullah en-Nemr vdğ., Dâru Taybe, Riyad 1409-1412.
- BERSÛM, Efrâm, "el-Elfâzu's-Süryâniyye fi'l-me'acimi'l-Arabiyye", *Mecelletu'l-Mecme'i'l-İlmi'l-Arabî*, c. XXIII, ss. 126-178, 1948.
- BİLÂSÎ, Seyyid Ali, *el-Mu'arreb fi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Dâru'l-Kutubi'l-Vataniyye, Bingazi 2001.
- BİLDİK, Yusuf, *Suyûtî ve el-Muhezzeb fi mâ vaka'a fi'l-Kur'ân mine'l-Muarrab adlı eseri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2015.
- BULUT, Selahattin, *Ta'rib ve el-Cevâlîki'nin el-Mu'arrabı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi SBE, Konya 2007.
- CÂHİZ, Ebû Osman Amr b. Bahr, *el-Beyan ve't-tebyîn*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2009.
- , *Kitâbu'l-hayevân*, thk. Abdusselam Muhammed Harun, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1965-1969.
- , *Resâilü'l-Câhiz*, thk. Abdusselam Muhammed Harun, Mektebetu'l-Hâncî, Kahire 1979.
- CEVÂLİKÎ, Ebû Mansûr Mevhûb b. Ahmed, *el-Mu'arreb mine'l-keîlâmi'l-a'cemî 'alâ hurûfi'l-mu'cem*, thk. F. Abdurrahîm, Dâru'l-Kalem, Dımeşk 1990.
- CEVHERÎ, Ebû Nasr İsmâil b. Hammad, *es-Sihâh*, thk. Ahmed Abdulgafur Ammar, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, Beyrut 1984.
- CÛRCÂNÎ, Şerîf Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed, *et-Ta'rifât*, nşr. Muhammed Bâsil 'Uyûnüssûd, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2003.

- DEMİR, Ramazan, *Arap Dilbilimcilerine Göre Dillerin Kaynağı Meselesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul 2008.
- DEMİRCAN, Adnan "Sâmiler", *DİA*, c. XXXVI, ss. 75-76, 2009.
- EBÛ ALİ el-KÂLÎ, İsmâil b. el-Kâsım b. Ayzûn, *el-Bâri' fi'l-luğa*, thk. Hâşim et-Ta'ân, Mektebetu'n-Nehda- Dâru'l-Hadâratî'l-Arabiyye, Bağdat-Beyrut 1975.
- EBÛ HAYYÂN el-ENDELUSÎ, Muhammed b. Yusuf b. Ali, *İrtişâfu'd-darab min lisâni'l-'Arab*, thk. Receb Osman Muhammed, Mektebetu'l-Hancî, Kahire 1998.
- , *Tuhfetu'l-erîb bimâ fi'l-Kur'ân mine'l-ğarîb*, thk. Semîr el-Meczûb, el-Mektebetu'l-İslâmî, Beyrut 1983.
- EBÛ HAYYÂN et-TEVHÎDÎ, Alî b. Muhammed b. Abbâs, *el-İmtâ' ve'l-mu'ânese*, Mektebetu'l-'Asriyye, Beyrut ts.
- EBÛ UBEYD el-HEREVÎ, Ahmed b. Muhammed, *el-Ğarîbeyn fi'l-Kur'ân ve'l-Hadis*, thk. Ahmed Ferîd el-Mezîdî, Mektebetu Nizâr Mustafâ el-Bâz, Mekke-Riyad 1999.
- EBÛ UBEYD, Kâsım b. Sellâm el-Herevî, *Ğarîbu'l-hadis*, thk. Muhammed Abdulmu'îd Hân, Dâru'l-Kitâbi'l-'Arabî, Beyrut 1976.
- EBÛ UBEYDE, Ma'mer b. el-Müsennâ, *Mecâzu'l-Kur'ân*, nşr. M. Fuat Sezgin, Mektebetu'l-Hâncî, Kahire ts.
- ENBÂRÎ, Ebu'l-Berekât Abdurrahman b. Muhammed, *el-İnsâf fi mesâili'l-hilâf beyne'n-nahviyyîn el-Basriyyîn ve'l-Kûfiyyîn*, Dâru'l-Fikir, Dımaşk ts.
- EZHERÎ, Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed, *Tehzîbu'l-luğa*, nşr. Komisyon, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut 2001.
- FERÂHİDÎ, Ebû Abdurrahman Halil b. Ahmed, *Kitâbu'l-'Ayn*, thk. Mehdî Mahzûmî-İbrahim es-Sâmerrâi, Dâru'l-Mektebeti'l-Hilâl, Beyrut 1988.
- FERRÂ, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Ziyâd, *Me'âni'l-Kur'ân*, 'Âlemu'l-Kutüb, Beyrut 1983.
- FEYYÛMÎ, Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed, *el-Misbâhu'l-münîr fi ğarîbi'ş-şerhi'l-kebîr*, thk. Abdulazîm eş-Şinâvî, Dâru'l-Me'ârif, Kahire ts.
- FÎRÛZÂBÂDÎ, Ebu't-Tâhir Muhammed b. Ya'kûb, *el-Kâmûsu'l-muhît*, thk. Muhammed Nu'aym el-Arkasûsî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 2005.
- HAFÂCÎ, Şihâbuddîn Ahmed b. Muhammed, *Şifâu'l-ğalîl fimâ fi kelâmi'l-'Arab mine'd-dahîl*, thk. Muhammed Keşşâs, Dâru'l-Kutübi'l-İlmiyye, Beyrut 1998.

- HAREZMÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, *Mefâtîhu'l-'ulûm*, thk. İbrâhîm el-Ebyârî, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1989.
- HATTÂBÎ, Ebû Süleymân Hamd b. Muhammed, *Ġarîbu'l-hadîs*, thk. Abdulkerîm İbrâhîm el-'Az bâvî, Dâru'l-Fikr, Dimaşk 1982.
- HEREVÎ, Ebû Sehl Muhammed b. Ali b. Muhammed, *İ'sfâru'l-Fesih*, thk. Ahmed b. Said, 'Umâdetu'l-Bahsi'l-İlmî, Medine 2000.
- İBN ABBÂD es-SÂHİB, Ebu'l-Kâsım İsmâil b. Abbâd, *el-Muhît fi'l-luġa*, thk. Muhammed Hasan Âl-i Yâsîn, Dâru Âlemi'l-Kutüb, Beyrut 1994.
- İBN 'AKÎL, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman, *Şerhu İbni 'Akîl 'ala Elfiyyeti İbni Mâlik*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamîd, Dâru't-Turâs, Kahire 1980.
- İBN 'ÂŞÛR, Muhammed et-Tâhir b. Muhammed, *et-Tahrîr ve't-tenvîr*, ed-Dâru't-Tûnisiiyye, Tunus 1984.
- İBN BERRÎ, Ebû Muhammed Abdullah, *Fî't-ta'rib ve'l-mu'arreb Hâşiyetü'bni Berrî 'alâ kitâbi'l-Mu'arreb li-İbni'l-Cevâlîkî*, nşr. İbrahim es-Sâmerrâî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut ts.
- İBN CEVZÎ, Ebu'l-Ferec, *Funûnu'l-efnân fi uyûni ulûmi'l-Kur'an*, thk. Hasan Ziyâeddîn Itr, Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut 1987.
- İBN CİNNÎ, Ebu'l-Feth Osman, *el-Hasâis*, thk. Muhammed Ali en-Neccâr, el-Hey'etü'l-Misriyye, ts.
- İBN DUREYD, Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasen, *Cemheratu'l-luġa*, thk. Remzî Münîr Ba'lebekkî, Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, Beyrut 1997-1988.
- , *el-İştikâk*, thk. Abdusselam Muhammed Harun, Mektebetu'l-Hâncî, Kahire ts.
- İBN FÂRİS, Ebu'l-Huseyn Ahmed b. Fâris b. Zekeriiyya, *Mu'cemu mekâyisi'l-luġa*, thk. Abdusselam Muhammed Hârûn, Dâru'l-Fikir, Beyrut 1979.
- , *Mücmelü'l-lüġâ*, thk. Züheyr Abdulmuhsin Sultân, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1986.
- İBN HALLİKÂN, Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Muhammed, *Vefeyâtu'l-a'yân ve enbâu ebnâi'z-zamân*, thk. İhsân Abbâs, Dâru Sâdir, Beyrut 1977-1978.
- İBN HİŞÂM, Ebû Muhammed Abdulmelik b. Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, thk. Mustafâ es-Sekkâ vdġ., Mektebetu Mustafâ el-Bâbî el-Halebî, Kahire 1955.
- İBN KUTEYBE, Ebû Muhammed 'Abdullâh b. Müslim, *Edebu'l-kâtib*, nşr. Muhammed ed-Dâfî, Beyrut 1985.
- , *Ġarîbu'l-hadîs*, Matbaa'tu'l-Ânî, Bağdat 1977.

- , *el-Me'ârif*, thk. Servet Ukkâse, Dâru'l-Me'ârif, Kahire ts.
- , *eş-Şi'ru ve ş-şu'arâ*, Dâru'l-Hadîs, Kahire 2003.
- İBN MANZÛR, Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mukerrem, *Lisânu'l-Arab*, Dâru Sâdir, Beyrut ts.
- İBN SÎDE, Ebu'l-Hasen Ali b. İsmail, *el-Muhassas*, thk. halil İbrahim, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut ts.
- , *el-Muhkem ve'l-muhîtü'l-a'zam*, thk. Abdulhamîd el-Hindâvî, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2000.
- İBNU'L-CEVZÎ, Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali, *Funûnu'l-efnân fî 'uyûni 'ulûmi'l-Kur'an*, nşr. Hasan Ziyâuddîn Itr, Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut 1987.
- İBNU'L-ESÎR, Ebu'l-Feth Nasrullah b. Muhammed, *el-Meselu's-sâir fî edebi'l-kâtib ve ş-şâ'ir*, thk. Ahmed el-Hûfî - Bedevî Tabâne, Dâru Nehdati Mısr, Kahire ts.
- İBNU'L-ESÎR, Mecdüddîn el-Mübârek b. Muhammed, *en-Nihâye fî ğaribi'l-hadîs*, thk. Tâhir Ahmed ez-Zâvî-Mahmûd Muhammed et-Tanâhî, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arab-Mektebetu'l-İslâmiyye, Beyrut ts.
- İBNU'S-SİKKÎT, Ebû Yûsuf Ya'kûb b. İshâk, *Kitâbu'l-Elfâz*, thk. Fahrüddîn Kabâve, Mektebetu Lübnân, Beyrut 1998.
- JEFFERY, Arther, *The Foreign vocabulary of Qur'an*, Gaekwad's Oriental Series, 79, Barode, Oriental Institute, 1938.
- KAFES, Mahmut, "Teorik ve Pratik Açıdan Yabancı Kelimeleri Arapçalaştırma (Ta'rib) Yöntemleri", *Edebiyat Dergisi*, Sayı:15, ss. 131-136, Konya 2006.
- KALKAŞENDÎ, Ebu'l-Abbas Şehabeddin Ahmed b. Ali, *Subhü'l-a'şâ fî sinaati'l-inşâ'*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut ts.
- KARAARSLAN, Nasuhi Ünal, *Câmi'at-Ta'rib ve Arapçada Yabancı Kelimeler Meselesi*, (Yayımlanmamış Doçentlik tezi), Atatürk Üniversitesi, Erzurum 1982.
- KEMAL PAŞAZÂDE, Ahmed b. Süleyman, *Fî't-ta'rib*, thk. Ahmed Hattâb Ömer, Câmi'atu'l-Musul, 1983.
- KİRMÂNÎ, Ebu'l-Kâsım Mahmud b. Hamza, *Garâibü't-tefsîr ve 'acâibü't-te'vil*, thk. Şemrân el-İclî, Dâru'l-Kible li's-Sekâfeti'l-İslâmiyye – Müessesetü Ulûmi'l-Kur'an, Cidde-Beyrut ts.
- KUŞCU, Ali, *'Unküdu'z-zevâhir fî nazmi'l-cevâhir*, thk. Ahmed Affî, Daru'l-Kutubi'l-Mısrıyye, Kahire 2001.
- KÜÇÜKKALAY, Hüseyin, *Kur'an Dili Arapça*, Denizkuşları Matbaası, Konya 1969.
- LAMMENS, Henri, *Ferâi'du'l-luġa fî'l-furûk*, Matbaatu'l-Kâtûlîkiyye, Beyrut 1889

- MAĞRİBÎ, Abdulkadir Mustafa, *el-İştikâk ve 't-ta'rib*, Matba'atu'l-Hilâl, Mısır 1908.
- MUHİBBÎ, Muhammed el-Emîn b. Fadlullâh, *Kasdu's-sebil fîmâ fi'l-luğati'l-'Arabîyyeti mine'd-dahîl*, thk. Osman Mahmûd es-Sînî, Mektebetu't-tevbe, Riyâd 1415/1994.
- MUKÂTİL b. SÜLEYMÂN, Ebu'l-Hasen b. Beşîr el-Ezdî el-Belhî, *Tefsîru Mukâtil bin Süleymân*, thk. Abdullah Mahmûd Şehhâte, Müessesetu't-Târîhi'l-Arabî, Beyrut 2002.
- MUNECCİD, Salahuddîn, *el-Mufassal fi'l-elfâzi'l-Fârisîyyeti'l-mu'arrabe fi'ş-şî'ir'l-câhilî ve'l-Ku'anî'l-kerîm*, Beyrut 1975.
- MUTARRİZÎ, Ebu'l-Feth Burhânüddîn Nâsır b. Abdisseyyid b. Alî el-Hârizmî, *el-Muğrib fî tertîbi'l-mu'rib*, Mahmud Fahûrî-Abdulhamîd Muhtâr, Mektebetu Usâme b. Zeyd, Haleb 1979.
- NEHHÂS, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed, *Me'âni'l-Kur'an*, thk. Muhammed Ali es-Sâbûnî, Câmi'atü Ümmi'l-Kurâ, Mekke 1988-1990.
- NEKRÎ, Ahmed Abdunnebî b. Abderrasûl, *Dustûru'l-'ulemâ*, çev. Hasan Hânî Fahs, I-IV, Dâru'l-Kutûbi'l-İlmiyye, Beyrut 2000.
- NESEFÎ, Ebu'l-Berekât Abdullah b. Ahmed, *Medâriku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vîl*, nşr. Yusuf Ali Bedyevî, Dâru'l-Kelimi't-Tayyib, Beyrut 1998.
- NİZÂMUDDÎN en-Nisâbûrî, Hasen b. Muhammed, *Tefsîru ğarâibu'l-Kur'an ve reğâibu'l-Furkân*, nşr. Zekerîyyâ Umeyrât, Dâru'l-Kutûbi'l-İlmiyye, Beyrut 1996.
- OĞUZ, Orhan, "Arap Dilinde Muarrab Kelimelerin Tespiti", *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 6, ss. 147-161, Iğdır 2015.
- , *Arap Dilini Geliştiren Amillerden Naht, Müşterek, Ta'rib ve Ezdâd*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi SBE, Konya 2005.
- OK, Melek, *Klasik Dönemde Arap Diline Giren Farsça Sözcükler*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dicle Üniversitesi SBİ, Diyarbakır 2005.
- OKUMUŞ, Mesut, "Arthur Jeffery ve Kur'an Çalışmaları Üzerine", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (AÜİFD)* sy. 2, c. XLIII, ss.121-150, Ankara 2002.
- ÖZDEMİR, İbrahim, *İslam Düşüncesinde Dil ve Varlık – Vaz' İlminin Temel Meseleleri –*, İz Yayıncılık, İstanbul 2006.
- PEDERSEN, Johannes, *İslam Dünyasında Kitabın Tarihi*, çev. Mustafa Macit Karagözoğlu, Klasik Yayınları, İstanbul 2012.

- PORZIG, Walter, *Dil denen mucize*, çev. Vural Ülkü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1995.
- RÂĞIB el-İSFAHÂNÎ, Ebu'l-Kâsım Huseyn b. Muhammed, *Müfredâtü elfâzi'l-Kur'ân*, thk. Safvân Adnân Dâvudî, Dâru'l-Kalem - ed-Dâru'ş-Şâmiyye, Dimaşk-Beyrut 2009.
- RÂZÎ, Ebû Abdillâh (Ebu'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyin, *el-Mahsûl*, thk. Taha Câbir el-'Alvânî, Müessesetu'r-Risâle, ts.
- RÂZÎ, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ebî Bekr, *Muhtâru's-sihâh*, Mektebetu Lübnân, Beyrut 1986.
- RÂZÎ, Ebû Hâtim, *Kitâbu'z-zîne fi'l-kelimâti'l-islâmiyyeti'l-arabiyye*, Merkezu'd-dirâsât ve'l-Buhûsi'l-Yemenî, San'a 1994.
- SAFÂ el-BEYÂTÎ, Sâbir Mecîd, *el-Mu'arreb ve'd-dahîl fi Kitâbi Tehzîbi'l-luğa*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Câmi'atü'l-Musul 1431.
- SÂLÎH, Subhî, *Dirasât fi fikhu'l-luğa*, Dâru'l-'ilmi'l-Melâyîn, Beyrut 1960.
- SE'ÂLİBÎ, Ebû Mansûr Abdülmelik b. Muhammed, *Fikhu'l-luğa ve esrâru'l-Arabiyye*, thk. Abdurrazzak Mehdi, İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut ts.
- SEKKÂKÎ, Ebû Ya'kub, *Miftâhu'l-ulûm*, thk. Abdulhamit Hindavî, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2011.
- SEMÎN el-HALEBÎ, Ebu'l-Abbâs Ahmed b. Yûsuf, *ed-Dürrü'l-masûn fi 'ulûmi'l-kitâbi'l-meknûn*, thk. Ahmed Muhammed el-Harrât, Dâru'l-Kalem, Dimaşk 1986-1994.
- SÎBEVEYH, Ebu Bîşr Amr b. Osman b. Kanber, *el-Kitâb*, thk. Abdusselam Muhammed Harun, Mektebetu'l-Hancî, Beyrut 1988.
- SÎCİSTÂNÎ, Ebû Bekr Muhammed b. Uzeyz, *Ğarîbu'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Edîb Abdolvâhid Cemrân, Dâru Kuteybe, Kahire 1995.
- SÎRÂCUDDÎN b. VERDÎ, Ebû Hafs Ömer b. el-Muzaffer, *Harîdatu'l-acâib ve feridetu'l-ğarâib*, thk. Enver Mahmûd Zennâtî, Mektebetu's-Sekâfeti'd-Dîniyye, Kahire 2008.
- SUYÛTÎ, Celalettin Ebu'l-Fazl Abdurrahman b. Ebî Bekr, *el-İtkân fi 'ulûmi'l-Kur'ân*, thk. Merkezu'd-dirâsâti'l-Kur'âniyye, yy., ts.
- , *el-İktirâh fi usûlu'n-nahv ve cedelih*, thk. Muhammed Feccâl, Dâru'l-Kalem, Dimaşk 1989.
- , *el-Muzhir fi ulûmi'l-luğa ve envâihâ*, thk. Fuad Ali Mansûr, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut ts.

- , *el-Mühezzeb fî mâ vaka'a fî'l-Kur'âni'l-Kerîmi mine'l-mu'arreb*, thk. Tehâmî el-Râcî el-Hâşimî, İhyâi't-Türâsi'l-İslâmî, Matbaatu Fudale, Fas ts.
- , *Hem'u'l-Hevâmî'ı fî Şerhi Cem'i'l-Cevâm'ı*, thk. Abdulhamîd Hendâvî, Mektebetu't-tevfikiye, Mısır ts.
- SÜHEYLÎ, Ebu'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdillâh, *er-Ravzu'l-unuf fî şerhi's-Sîreti'n-nebeviyye li'bni Hişâm*, nşr. Abdurrahman el-Vekîl, Dâru'l-Kutûbi'l-İslâmiyye, Kahire 1967-1990.
- ŞÂHÎN, Şâmil, *el-Mecmûa'tu'l-muntehab min mutûni 'ilmi'l-vaz'*, Dâru Ğari Hirâ', Suriye 2006.
- ŞAMÎL, Fahri Yahya, *Arapça'nın Muhtelif Lehçelerinde Türkçe Unsurlar*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 1984.
- ŞENSOY, Sedat, *Abdulkahir el-Curcânî'de Anlam Problemi*, Detay Copy Center, İstanbul 2010.
- ŞEYBÂNÎ, Ebû Amr İshâk b. Mirâr, *Kitâbu'l-Cîm*, thk. İbrahim el-Ebyârî, el-Hey'etu'l-'Amme li şu'ûni'l-Mutâbi'l-Emiriyye, Kahire 1974.
- ŞÎR, Eddey, *Mu'cemu'l-elfâzi'l-Fârisiyyeti'l-mu'arrebbe*, Dâru'l-Arab li'l-Bustânî, Kahire 1988.
- ŞUŞTERÎ, Muhammed Ali İmam, *Vâjehây-ı Fârisî der zebâni Arabî*, Encumen-ı Âsâr-ı Millî, Tahran 1347 h.ş.
- ŞÜKÛN, Ziya, *Ferheng-i Ziyâ Gencîne-i Güftâr- Farsça-Türkçe Lûgat*, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1984.
- TABERÎ, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr, *Tefsîru't-Taberî*, nşr. Ahmed Muhammed Şâkir- Mahmûd Muhammed Şâkir, Mektebetu İbni Teymiyye, Kahire 1955-1969.
- TEFTÂZÂNÎ, Sa'düddîn Mes'ûd b. Ömer, *Muhtesaru'l-meâni*, thk. Halîl İbrahim Halîl, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 2016.
- TEMEL, Ali, "Nehhâs'ın İ'râbu'l-Kur'an'ında 'Lahn' Tartışmalarına Konu Olan Kırâatlerin Değerlendirilmesi", Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sy. I, ss. 77-105, Adana 2015.
- TEHÂNEVÎ, Muhammed 'Alâ b. Ali el-Fârûkî, *Mevsû'atu keşşâfi ıstılâhâti'l-funûn ve'l-'ulûm*, nşr. Refik el-Acem vdğ., Mektebetu Lübnân, Beyrut 1996.
- TOPUZOĞLU, Tevfik Rüştü, "Halil b. Ahmed", *DİA*, c. XV, ss. 309-312, 1997.
- TÛMÂ el-BÛSTÂNÎ, Yusuf, *Tefsîru'l-elfâzi'd-dahîleti fî'l-luğati'l-Arabiyye me'a zikri e'slihâ bi hurûfih*, Mektebetu'l-Arab, Mısır 1932.
- TÛCCAR, Zülfikar, "Dahîl", *DİA*, c. VIII, ss. 412-413, 1993.

- TÜRKER, Ömer, *Seyyid Şerif Cürcani'nin Tevil Anlayışı: Yorumun Metafizik, Mantiki ve Dilbilimsel Temelleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, İstanbul 2006.
- VÂFÎ, 'Abdu'l-Vâhid, *İlmu'l-luġa*, Nahdatu Mısır, Kahire 2004.
- VERSTEEGH, Kees, *el-Luġatu'l-'Arabîyye ve târîhuhâ ve mustevîyâtuhâ ve te'sîruhâ*, çev. Muhammed Şerkâvî, el-Meclisu'l-A'alâ lı's-Sekâfe, Kâhîre 1991.
- WEİSS, Bernard G., "Ortaçağ İslam Alimlerinin Dilin Menşei ile İlgili Tartışmaları", çev. Âdem Yığın, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 25, ss. 127-135, İstanbul 2003.
- YAVUZ, Mehmet, "Mu'arrab Kelimelere Dâir Yazılan Eserler Sözlükler", *Nüşa Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1/2, ss. 112-119, 2001.
- , "Yabancı Kelimelerin Arapça'da Kullanılışı ve Tanınmasındaki Ölçüler", *Nüşa Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1/2, ss. 71-79, 2001.
- YILDIRIM, Abdullah, "Vaz 'İlmi", *İslâm Medeniyetinde Dil İlimleri Tarih ve Problemler*, ed. İsmail Güler, İsam Yayınları, İstanbul 2015.
- YILDIRIM, Kadri, "Klâsik Dönemde Arap Diline Giren Yabancı Sözcükler – Hadisler Bağlamında bir Örnek", *Dinî Araştırmalar*, c.5, sy. 14, ss. 77-96, Ankara 2002.
- YILDIZ, Hakkı Dursun, "Arap", *DİA*, c. III, ss. 272-276, 1991.
- ZEBÎDÎ, Ebu'l-Feyz Muhammed b. Muhammed Murtazâ, *Tâcu'l-'arûs min cevâhiri'l-Kâmûs*, thk. Komisyon, et-Türâsü'l-Arabî, Kuveyt 1965-2001.
- ZECCÂC, Ebû İshâk İbrâhîm b. es-Serî, *Me'âni'l-Kur'ân ve i'râbüh*, nşr. Abdulcelîl Abduh Şelebî, Âlemü'l-Kutüb, Beyrut 1988.
- ZEHEBÎ, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osmân ez-Zehabî et-Türkmânî el-Fârikî ed-Dımaşkı, *Târîhu'l-İslâm ve vefeyâtu'l-meşâhîr ve'l-a'lâm*, thk. Ömer Abdusselam et-Tedmurî, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1993.
- ZEMAŞERÎ, Ebu'l-Kâsım Mahmûd b. Ömer, *Esâsu'l-Belâġa*, thk. Muhammed Bâsil Uyûnussûd, Dâru'l-Kutûbi'l-İlmiyye, Beyrut 1998.
- , *el-Fâik fi ġarîbi'l-hadis*, Kahire 1971.
- , *el-Keşşâf 'an hakâiki ġavâmidi't-tenzil ve 'uyûni'l-ekâvil fi vücûhi't-te'vil*, thk. Âdil Ahmed Abdulmevcûd-Ali Muhammed Mu'avviz, Mektebetu'l-Ubeykân, Riyad 1998.

-----, *el-Mufasssal fî san'atî'l-i'râb*, thk. Ali Ebû Mulhim, Dâru'l-Mektebeti'l-Hilâl, Beyrut 1993.
ZEYDÂN, Corcî, *Târihu'l-luġati'l-Arabiyye*, Dâru'l-Hilâl, Mısır 1904.